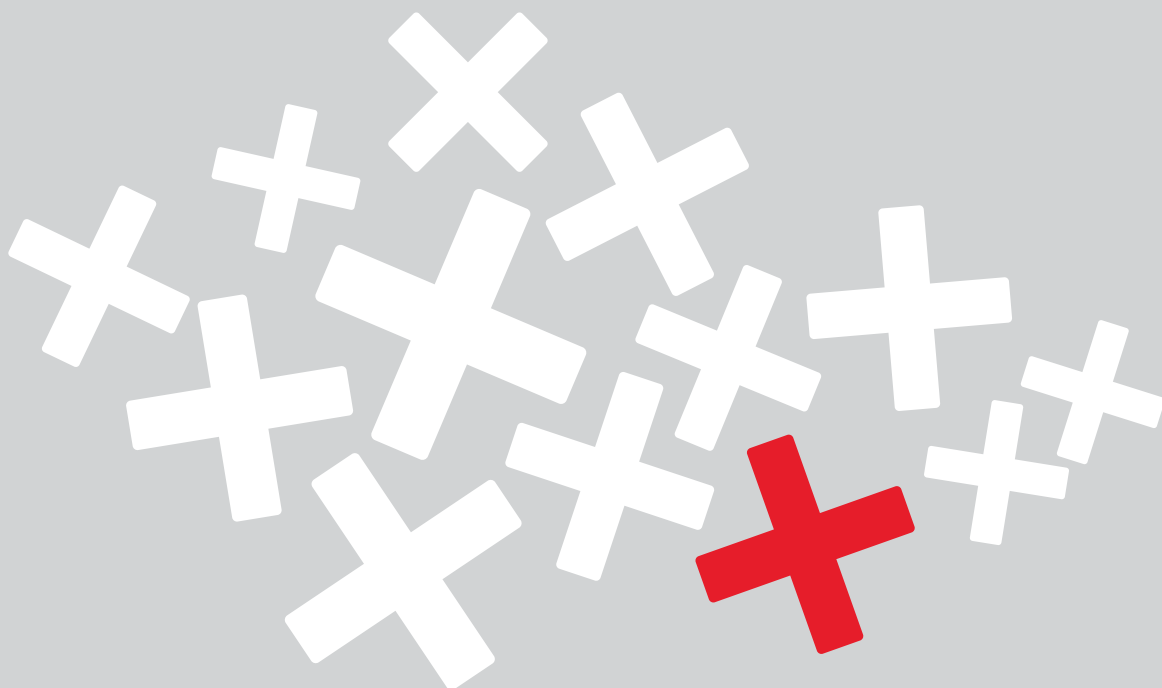

Hodnocení transparentnosti krajů
– krajské volby 2016

Doporučení pro
Jihomoravský kraj

Hodnocení krajů x.cz

Kraje od svého vzniku převzaly řadu veřejnosprávních agend a v současné době jsou významnými orgány pro zajišťování důležitých veřejných služeb. Pokud chtějí politici dobře a odpovědně řídit své kraje a spravovat krajský majetek, měli by do rozhodování a kontroly zapojit více také občany.

Právě k tomu slouží sada našich doporučení, která umožňuje občanům jednodušeji kontrolovat činnost jejich politiků. Jedině tak lze zvýšit důvěru občanů ve správu věcí veřejných a předcházet různým selháním, jichž jsme bohužel mnohdy svědky.

**Nejlepší kontrola je ta veřejná!
Vyplatí se občanům i čestným politikům.**

Před krajskými volbami realizovalo **Oživení** projekt **Hodnocení transparentnosti krajů – krajské volby 2016**. Cílem projektu bylo objektivně porovnat fungování krajů v České republice v rámci deseti kategorií zaměřených na transparentnost krajských samospráv.

Výsledky hodnocení Jihomoravského kraje byly publikovány na www.hodnocenikraju.cz.

Cílem tohoto dokumentu je formulace doporučení vyplývajících z našich zjištění, která jsou adresována zejména nově zvoleným krajským zastupitelům a novým vedením krajů.

Kontakt pro případné dotazy:

oziveni@oziveni.cz | +420 257 531 983 | +420 608 732 091.

Koordinátor projektu:

Karel Gargulák | karel.gargulak@oziveni.cz | +420 737 586 923.

Projekt Hodnocení krajů - krajské volby 2016 vznikl za finanční podpory Nadace Open Society Fund Praha, Velvyslanectví USA v České republice a Ministerstva vnitra ČR.

Přístup k informacím

—» Doporučení 1

Rozšířit elektronickou úřední desku kraje o archiv sejmutých dokumentů.

Proč? Jedná se o zásadní nástroj veřejné kontroly činnosti kraje např. v oblasti nakládání s nemovitým majetkem. Dílčí inspirací kraji může být elektronická úřední deska *Libereckého kraje*.

—» Doporučení 2

Aktivně realizovat a propagovat publikaci tzv. otevřených dat v co možná největším množství datových sad na platformě Národního katalogu otevřených dat.

Proč? Aktivní zveřejňování širokého množství dat na základě uznávaných standardů publikace není pouze nástrojem efektivní veřejné kontroly (např. data o rozpočtu kraje), ale i nástrojem inovací a podpory podnikatelského prostředí v kraji. Inspirací může být *Moravskoslezský kraj*.

Veřejné zakázky

—» Doporučení 1

Rozšířit platnost interních pravidel pro zadávání všech veřejných zakázek obdobně také pro obchodní společnosti s majetkovou účastí kraje.

Proč? Rozšíření pravidel pro obchodní společnosti v majetku kraje zajistí vyšší transparentnost, odpovědnost a hospodárnost výdajů těchto společností v oblasti veřejných zakázek. Těchto cílů však nelze dosáhnout pouhou aplikací zákona o zadávání veřejných zakázek, ale také implementací souborů pravidel, které vymezují interní rozhodovací procesy o plánování, realizaci a kontrole výdajů s důrazem na transparentní procesy rozhodování, osobní odpovědnost za zadávací úkony u zakázek malého rozsahu obdobně, jako je tomu u běžných veřejných institucí. Interní regulace procesu zadávání a realizace veřejných zakázek obchodních společností ve vlastnictví kraje je o to důležitější vzhledem ke strategickým službám, které zajišťují (doprava, zdravotnictví, sociální služby atp.). Kvalita a cena služeb je do značné míry dána kvalitou zadání a řízení zakázky, proto by mělo být primárním zájmem krajské samosprávy mít pod kontrolou tyto zakázky formou závazných procedur s cílem zvýšit transparentnost a hospodárnost veřejných zakázek.

—» Doporučení 2

Zveřejnit interní pravidla pro zadávání všech veřejných zakázek na oficiální webové stránce kraje.

Proč? Zveřejnění pravidel poskytne občanům ČR a především dodavatelům možnost kontroly dodržování pravidel i zákonných postupů v rámci realizace veřejných zakázek vyššími územními samosprávnými celky. Pravidla jsou poměrně standardně zveřejňována téměř všemi kraji v ČR.

—» Doporučení 3

Implementovat základní standardy zvyšující hospodárnost, účelnost a efektivitu veřejných nákupů kraje.

Proč? Celá řada zákonů stanovuje pro kraje povinnosti hospodárně a odpovědně nakládat s veřejným majetkem, avšak nestanovují ani nemohou stanovit, jaký postup je v praxi hospodárný a jak hospodárnosti dosáhnout. To je také důvodem častých politických a odborných polemik o soutěžení na nejnižší cenu. Žádoucím nástrojem může být sada standardů, které blíže definují rámec hospodárného, efektivního a účelného nakládání s veřejnými prostředky (tedy implementaci principů 3E) v plánování nákupů, jejich řízení, výběru dodavatele, realizaci a kontroly. Takové standardy by měly být primárně aplikovány u nejvíce rizikových a objemných skupin veřejných nákupů a projektů (např. IT projekty, výstavba klíčové infrastruktury). Standardy by měly úředníkům poskytnout návod, jak dosáhnout žádoucí hodnoty za peníze při plánování a schvalování výdajů (postupy pro posouzení výdajů, stanovení smart cílů a měřitelných kritérií), při výběru nejvýhodnější nabídky (postupy pro nastavení kvalifikačních a soutěžních podmínek vzhledem ke stanoveným cílům), při realizaci a kontrole práce dodavatele (smluvní standardy pro určité skupiny dodávek, služeb a prací, standardy projektového řízení). Díky standardům může lépe probíhat veřejná kontrola výdajů a při dobře prováděné kontrole lze eliminovat opakované selhání (např. opakující se nevýhodné smlouvy, prodlužování termínů plnění a prodražování projektů).

Pro zájemce o problematiku *doporučujeme publikaci Oživení z roku 2012* (.pdf).

—» Souhrn doporučení organizace EconLab z.s. při Institutu ekonomických studií FSV UK vztažený k oblasti realizace veřejných zakázek.

Dle hodnocení zadavatelů **zIndex** byl **Jihomoravský kraj z pohledu zadávání zakázek v režimu zákona zařazen mezi ty lépe fungující**. Prostor ke zlepšení je zejména v soutěžení většího objemu nákupů v režimu zákona (ostatní kraje se zákonnému režimu méně vyhýbají, např. "kouskováním" plnění na zakázky malého rozsahu).

Hospodaření s majetkem a smlouvy

—» Doporučení 1

Uveřejňovat na oficiální webové stránce kraje i záměry na prodej a pronájem movitého majetku pod zvláštním odkazem (popř. umístit spec. filtr na elektronické úřední desce apod.).

Proč? Praxe otvírá cestu k transparentnímu nakládání se zbytným movitým majetkem kraje a zvyšuje možnost veřejné kontroly. Příkladem budiž např. *Moravskoslezský kraj*.

—» Doporučení 2

Zakotvit do interních pravidel kraje pro nakládání s majetkem (prodej, pronájem, pacht atd.) i použití dražby, veřejné soutěže o nejvhodnější nabídku, resp. veřejné nabídky (ve smyslu § 1771 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku).

Proč? Zahrnutí předmětných zákonných postupů do interních pravidel kraje pro nakládání s majetkem přináší nové způsoby, jak dosáhnout ekonomicky výhodnějších smluvních vztahů při nakládání s majetkem na základě otevřené a rovné soutěže mezi uchazeči. Zmíněné nástroje také působí preventivně proti různým podvodům ve formě tajných nezákonných dohod mezi uchazeči nebo uchazeči a osobami na krajském úřadu, které jdou ve výsledku na vrub krajského rozpočtu a pověsti krajské samosprávy. Aplikací předmětných zákonných institutů navíc zvýší kraj u potenciálních uchazečů důvěru ve férový přístup ke všem nabídkám.

—» Doporučení 3

Zveřejnit interní pravidla pro hospodaření s movitým a nemovitým majetkem na oficiální webové stránce kraje.

Proč? Zveřejnění pravidel poskytne vzhled do standardů nakládání s majetkem vyššího územního samosprávného celku, přičemž umožní širší veřejnou kontrolu způsobů, jakými kraj s majetkem nakládá. Svá pravidla pro hospodaření s movitým a nemovitým majetkem zveřejňuje např. *Jihočeský kraj*.

—» Doporučení 4

Zveřejnit na oficiální webové stránce kraje dostupný přehledný a ucelený seznam nemovitého majetku kraje (databáze) s uvedením jeho současného využití, který bude zahrnovat údaje o popisu, lokalizaci, využití, příp. i ceně nemovitosti.

Proč? Přehled nemovitého majetku ve vlastnictví kraje, včetně dílčích údajů o popisu, lokalizaci, využití, příp. i ceně nemovitosti, je klíčovým nástrojem efektivní správy majetku kraje, který poskytne občanům úplnou kontrolu nad tím, jak kraj se svým majetkem hospodaří, v jakém je stavu, popř. umožní navrhnout jeho další využití atd. Inspirací je tato činnost prováděná *Karlovarským krajem*.

—» Doporučení 5

Publikovat smlouvy v souladu se zákonem č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv).

Proč? Zákonná povinnost publikovat smlouvy pro samotný kraj, jím zřízené příspěvkové organizace i obchodní společnosti s majetkovou účastí kraje a další veřejné instituce by měla být v souladu s metodikou a dalšími doporučeními Ministerstva vnitra ČR. Na časté chyby v publikaci však již upozorňuje i odborná veřejnost a neziskové organizace, proto je nutné reflektovat i jejich připomínky (např. [zde v článku](#)).

Krajské firmy a organizace

—» Doporučení 1

Zveřejnit na oficiální webové stránce kraje kompletní seznam obchodních společností s majetkovou účastí kraje včetně výše majetkového podílu.

Proč? Přehledný seznam obchodních společností s majetkovou účastí kraje včetně uvedení výše majetkového podílu umožní občanům získat úplný přehled o vztahu jejich kraje k dalším právnických osobám, které kraj zřídil pro splnění závazků poskytování dílčí škály veřejných služeb. To poslouží k dalším možnostem veřejné kontroly (hodnocení, výkon, personální obsazení, odměňování, zveřejňování povinných informací dle zákona atd.).

—» Doporučení 2

Vytvořit, přijmout a publikovat závazná pravidla pro odměňování osob pověřených krajem k výkonu činností v orgánech obchodních společností s majetkovou účastí kraje.

Proč? Vytvoření závazných pravidel nominací a odměňování zástupců kraje do orgánů obchodních společností s majetkovou účastí kraje zabrání klientelistické personální politice a podpoří profesionalitu a odbornost v řízení a kontrole těchto společností. Závazná pravidla by měla stanovovat kvalifikační

a další osobnostní předpoklady uchazečů o předmětné pozice, jakožto i základní parametry jejich finančního ohodnocení a způsoby kontroly jejich činnosti ze strany krajského zastupitelstva.

—» Doporučení 3

Vytvořit, přijmout a publikovat závazná pravidla pro nominace zástupců kraje do orgánů obchodních společností s majetkovou účastí kraje.

—» Doporučení 4

Zakotvit ve společenských smlouvách (stanovách a dalších zakládacích dokumentech) obchodních společností ovládaných krajem vyloučení možnosti zakládat dceřiné společnosti či kupovat jiné společnosti.

Proč? Cílem tohoto opatření je zamezit „řetězení“ krajských firem na dceřiné firmy, které jsou již mimo kontrolu krajského zastupitelstva. Krajské obchodní společnosti vznikají z vůle zastupitelstva kraje jako vrcholného orgánu vlastníka společnosti. Pokud však stanovy těchto firem umožňují z rozhodnutí valné hromady založit dceřinou firmu nebo takovou společnost koupit dostávají se tyto nové obchodní subjekty, ve smyslu zákona o krajích, zcela mimo kontrolu zastupitelstva (zejména nemožnost požadovat informace o fungování a hospodaření).

—» Doporučení 5

Vytvořit, přijmout a publikovat jasnou vlastnickou politiku pro krajem ovládané obchodní společnosti ve formě strategických dokumentů k řízení a rozvoji jednotlivých obchodních společností a stanovení výkonnostních indikátorů hospodaření.

Proč? Doporučení cílí na efektivnější kontrolu hospodaření krajských firem, která je založena na existenci jasné vlastnické politiky pro krajem ovládané obchodní společnosti v podobě strategií a koncepcí. Ty by specifikovaly obchodní cíle společnosti i nástroje k jejich dosažení ve střednědobém a dlouhodobém horizontu včetně konkrétních indikátorů. Takové dokumenty tvoří základní hodnotící rámec pro kontrolu managementu krajských firem ze strany zastupitelstva i široké veřejnosti.

Kraje by se mohly inspirovat např. doporučeními materiálů OECD z r. 2015. Zmínit lze například pravidlo oddělení orgánů vykonávajících řízení a kontrolu krajské společnosti (pověřšinou rada kraje) a orgánu, který má vliv na odměny obchodního vedení společnosti. V praxi by tak například management společnosti musel alespoň jednou ročně předstoupit před zastupitelstvo s hospodářskými výsledky a obhájit je před jejich případnými dotazy. Absolvování tohoto reportu by přitom bylo podmínkou pro vyplacení části odměn managementu firmy, což by mělo podtrhnout jeho důležitost.

Opatření by měla směřovat k nastavení prvků corporate governance. To ostatně považuje za stěžejní i navrhovaná Strategie vlastnické politiky státu pro státem vlastněné podniky.

Rozpočet

—» Doporučení 1

Minimálně každého čtvrt roku zveřejňovat přehled všech schválených rozpočtových opatření na oficiální webové stránce kraje.

Proč? Opatření umožní občanům sledovat konkrétní změny v rozpočtovém plánování kraje a dává jim možnost další kontroly adekvátnosti přijatých změn.

Dotace

—» Doporučení 1

Zveřejňovat smlouvy o poskytnutí dotace pod zákonem povinnou hranicí 50 000 Kč na oficiální webové stránce kraje.

Proč? Tato praxe zvýší transparentnost a otevřenost v oblasti „malých dotací“, o kterých rozhoduje rada kraje. Příklad dobré praxe např. v *Kraji Vysočina*.

—» Doporučení 2

Zveřejňovat na webových stránkách kraje výsledky dotačních řízení se seznamem neúspěšných žadatelů o dotaci včetně předmětu projektu a požadované částky.

—» Doporučení 3

Zveřejňovat na webových stránkách kraje výsledky dotačních řízení, které budou doprovázeny zdůvodněním podpory/zamítnutí žádostí o dotaci (např. zápisy z jednání hodnotících orgánů, protokoly o hodnocení, stručné textové zdůvodnění, bodové hodnocení dle kritérií).

Proč? Publikace úspěšných i neúspěšných žadatelů s relevantním zdůvodněním podpory či naopak odmítnutí žádosti je zásadním požadavkem transparentnosti systému přidělování dotací v rámci krajské samosprávy. Dává jistotu i zpětnou vazbu žadatelům, kteří v případě neúspěchu mohou své budoucí žádosti upravit a odstranit specifikované nedostatky. Ne zcela dokonalým, avšak inspirativním příkladem dobré praxe je portál [eDotace](#) v *Plzeňském kraji*.

Etika a střet zájmů

—» Doporučení 1

Vytvořit, přijmout a publikovat etický kodex pro zastupitele kraje, který bude obsahovat:

- 1. rozšíření okruhu veřejných funkcionářů zavázaných k odevzdání majetkových přiznání také na neuvolněné zastupitele;**
- 2. povinnost pro neuvolněné zastupitele nominované do orgánů organizací s majetkovou účastí kraje a státu informovat o výši odměn a požitků získaných v souvislosti s jejich členstvím v těchto orgánech;**
- 3. zřízení zvláštního orgánu pro řešení porušování etického kodexu;**
- 4. nastavení sankčních mechanismů pro případy porušení kodexu.**

Proč? Etický kodex vymezuje nad rámec zákona etické standardy jednání a chování volených zástupců, které jsou žádoucí pro naplňování principů demokratické místní správy a prosazování veřejného zájmu. Kodex zvyšuje transparentnost činnosti volených zástupců a zvyšuje důvěru občanů v systém zastupitelské demokracie. Inspirací, nikoliv však zcela naplňující výše nastíněné požadavky, může být praxe zastupitelů v *Plzeňském kraji*.

—» Doporučení 2

Vytvořit, přijmout a publikovat etický kodex pro zaměstnance příspěvkových organizací kraje.

Proč? Zaměstnanci veřejného sektoru a konkrétně příspěvkových organizací se podílejí zásadním způsobem na poskytování společensky významných veřejných služeb. Při výkonu své práce musí dodržovat a ctít základní etické hodnoty, např. kvalitu a efektivnost, neovlivnitelnost, neúplatnost, poctivost atd. Jedním z nástrojů vymahatelnosti etických standardů je i etický kodex zaměstnanců příspěvkových organizací.

—» Doporučení 3

Upravit samostatný mechanismus prevence protiprávních jednání (nezávislý kanál s možností oznámit protiprávní jednání) pro zaměstnance krajské samosprávy, který bude obsahovat následující základní parametry:

1. mechanismus prošetření oznámených jednání a poskytnutí zpětné vazby oznamovateli;
2. ochranu zaměstnancům oznamujícím protiprávní jednání (např. pozastavení personálních změn do doby vyšetření jednání apod.).

Proč? Dané parametry zdokonalí současný mechanismus prevence protiprávních jednání, jehož účelem je nezávislé prošetření relevantních oznámení, přičemž je garantována ochrana samotných oznamovatelů.

—» Doporučení 4

Zveřejnit na oficiálních webových stránkách kraje pracovní řád zaměstnanců samosprávy.

Proč? Krajský úřad tímto deklaruje otevřenost ve vztahu ke svému fungování. Občané budou např. seznámeni s právy a povinnostmi zaměstnanců úřadu atd. Příkladem budiž praxe v *Karlovarském kraji* (.doc).

Transparentnost rozhodování

—» Doporučení 1

Pravidelně zveřejňovat plnění programového prohlášení rady či jiného obdobného strategického dokumentu v průběhu volebního období.

Proč? Aktualizované plnění programu představuje základní a jednoduchý nástroj pro skládání účtů občanům (voličům). Částečnou inspirací je např. *Liberecký kraj* nebo *Kraj Vysočina*.

Doporučení pro zastupitelstvo kraje

—» Doporučení 1

Na oficiální webové stránce kraje zveřejňovat podklady pro jednání zastupitelstva.

Proč? Zveřejňování podkladů pro jednání zastupitelstva s označením jejich předkladatelů a zpracovatelů je jedním z nejzákladnějších požadavků transparentního a otevřeného fungování územních samospráv ve vztahu k možnostem veřejné kontroly. Občané tím získají úplný vhled do činnosti kraje a mohou informovaně posuzovat činnost zastupitelstva a vedení kraje. Příkladné zveřejňování podkladů je k dispozici např. v *Kraji Vysočina*.

—» Doporučení 2

Na oficiální webové stránce kraje zveřejňovat přehled docházky jednotlivých zastupitelů na zasedáních zastupitelstva v samostatném a pravidelně aktualizovaném dokumentu.

Proč? Pravidelné zveřejňování přehledu docházky jednotlivých zastupitelů na zasedáních zastupitelstva v samostatném a pravidelně aktualizovaném dokumentu umožňuje občanům kraje kontrolovat aktivitu jejich zastupitelů. To je zásadním vzkazem voličům i v kontextu problematičnosti kumulace volených funkcí, která bývá velmi často oprávněně kritizována. Inspirací budiž *Zlínský kraj*

—» Doporučení 3

Zveřejňovat na oficiální webové stránce kraje audiovizuální záznamy – popř. archivovat přímé přenosy – ze zasedání zastupitelstva kraje.

Proč? Daná praxe umožní širší zapojení občanů do správy věcí veřejných na úrovni kraje, přičemž ztransparentní proces projednávání dílčích materiálů i ve vztahu ke stanoviskům jednotlivých zastupitelů a vymahatelnosti rozhodování samotného klíčového orgánu krajské samosprávy. Příkladem této činnosti je např. *Ústecký kraj*.

Doporučení pro výbory zastupitelstva kraje

—» Doporučení 1

Zpřístupnit zasedání všech výborů zastupitelstva kraje široké veřejnosti.

Proč? Zvýší veřejnou kontrolu nad významným orgánem krajské samosprávy. Příklad dobré praxe v *Libkém kraji*.

—» Doporučení 2

Na oficiální webové stránce kraje zveřejňovat zápisy ze zasedání výborů zastupitelstva.

Proč? Umožní občanům kraje kontrolovat činnost a vznik rozhodnutí poradního orgánu zastupitelstva kraje. Dobrá praxe v *Kraji Vysočina*.

Doporučení pro radu kraje

—» Doporučení 1

Zveřejnit na oficiální webové stránce kraje životopisy členů rady kraje.

Proč? Umožní veřejnou kontrolu nad odborností a kvalifikačními předpoklady představitelů výkonné moci v kraji. Dobrá praxe např. v *Olomouckém kraji*

—» Doporučení 2

Zveřejnit na oficiální webové stránce kraje plány zasedání rady.

Proč? Zvýší možnosti veřejné kontroly fungování klíčového exekutivního orgánu kraje. Jedná se o běžnou praxi téměř ve všech krajích v ČR.

—» Doporučení 3

Na oficiální webové stránce kraje zveřejňovat podklady pro jednání rady kraje.

Proč? Zveřejňování podkladů pro jednání rady kraje s označením předkladatelů a zpracovatelů je jedním z dalších základních požadavků transparentního a otevřeného fungování územních samospráv ve vztahu k možnostem veřejné kontroly. Občané tím získají úplný vhled do činnosti kraje a mohou informovaně posuzovat činnost výkonného orgánu kraje. Příkladné zveřejňování materiálů na radu kraje je k dispozici např. v *Kraji Vysočina*.

—» Doporučení 4

Na oficiální webové stránce kraje zveřejňovat zápisy ze zasedání rady.

Proč? Klíčový požadavek transparentního výkonu krajské samosprávy, který umožňuje občanům kraje kontrolovat činnost a rozhodnutí vedení krajů. Praxe zveřejňování úplných zápisů s dlouhodobým archivem je standardní např. v *Libereckém kraji*.

Doporučení pro komise rady kraje

—» Doporučení 1

Na oficiální webové stránce kraje zveřejňovat zápisy z jednání komisí rady.

Proč? Opatření vede ke zvýšení transparentnosti rozhodovacího procesu rady kraje a umožňuje snadnější veřejnou kontrolu fungování poradních orgánů rady kraje, které se podstatně podílí na tvorbě veřejného rozhodnutí. Příklad dobré praxe např. v *Libereckém kraji*